

TVÅ BRÖDER I KINA

Två unga evangelister

**En biografi om
kinamissionärerna
Fritiof och Martin Nyström**

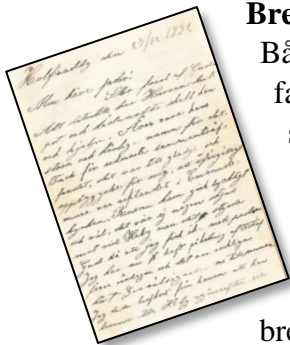
TVÅ BRÖDER I KINA

Som tonåringar flyttar Fritiof och Martin Nyström från hemmet i Vaxholm. De lämnar då sin far CF, styvmor Sofia och fyra halvsyskon. Den 17-årige Fritiof beger sig 1887 till Östermalm i Stockholm och kallas handelsbiträde. Han återfinns där på flera adresser fram till april 1891. Den två år yngre Martin lämnar hemmet 1888 och söker sig till kända trakter i Södermanland. Några kilometer söder om sitt födelsehem Karlshamn arbetar han som dräng på två olika gårdar men 1890 kommer han till helt andra trakter. Platsen heter Holfvastby och ligger i Nora socken¹ som idag utgör samhället Tärnsjö. Han är på väg att bli lantbrukare.

Brevskrivare

Både Fritiof och Martin är flitiga brevskrivare. De skriver ofta hem till familjen och riktar sig vanligen särskilt till sin far som ibland har rollen som rådgivare. Båda är angelägna om att berätta om sina upplevelser. De är ju uppväxta i en familj som i hög grad har påverkats av den andliga väckelsen och breven präglas också mycket av deras önskan att söka Guds vilja och plan för deras liv. En mängd brev är bevarade inom släkten.² En hel del av innehållet i den här framställningen har breven som källa utan att det uttryckligen anges. Vid rena citat anges dock brevets datum. I denna berättelse återges endast ett urval av innehållet och med betoning på personliga levnadshändelser.

Fritiof – evangelist och ”bokspridare”

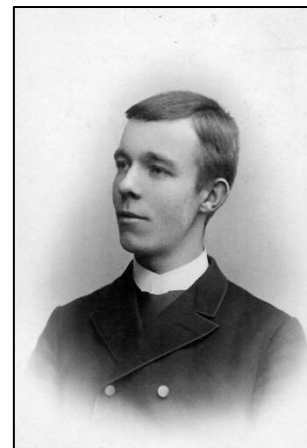
Den unge Fritiof bosätter sig alltså 1887 i huvudstaden och arbetar i affär på Östermalm. Församlingsbokens knappa text fångar dock inte upp vad Fritiof i huvudsak ägnar sig åt. Han går i sin fars fotspår. I breven nämner Fritiof endast flyktigt långa arbetsdagar som väl måste syfta på butiksarbetet när i stället evangelisation är hans fokus. Han har redan som tolvåring i Södertälje kommit till personlig tro. Detta skedde då hans far för en tid var i tjänst inom Baptistsamfundet³ och det är då inte underligt att Fritiof har kontakter med baptister på Öster-

¹ Ska ej förväxlas med staden Nora i Närke.

² I första hand disponeras breven av Claes Nyström.

³ Se kapitel 17. (Detta arbete är fristående, men för dem som har tillgång till Släktkrönikan Nyström- Kumlin finns referenser till denna inlagda. I denna framställning förutsätts även viss bakgrundskunskap om släkten.)

malm. Här fanns den då nybildade Stockholms femte baptistförsamling där han blir medlem. Men han rör sig också i andra väckelsekretsar tillsammans med sina troende kamrater. Han skriver om mötesbesök ”på löpande band” men också om tillfällen till egen evangelisation genom att dela ut traktater och vittna om sin tro. Den unge Fritiof blir söndagsskollärare i församlingen men också alltmer aktiv som predikant på olika håll.

Den 5 oktober 1889 är han den ende släktingen som står på kajen i Stockholm och vinkar av sin faster Anna Nyström ombord på ångfartyget Finland på väg till Kaukasien som missionär.⁴ Han undrar då också om det en gång ska drabba honom att ”gå till Hednalanden”.⁵ En knapp månad senare får Fritiof tillfälle att lyssna på Hudson Taylor som är gästtalare i Florakyrkan.⁶ Hudson Taylor var en brittisk missionär och grundare av China Inland Mission. Taylor var vid den här tiden en internationellt uppmärksammad person som verkade för missionens sak, inte minst i Kina. Besöket hade stor betydelse för blivande svenska kinamissionärer oavsett samfundsbakgrund.

Men än så länge är Fritiofs horisont svensk. Han har i praktiken blivit resepredikant och skriver t.ex. i maj 1890 från Kristinehamn om 3-4 dagar långa besök i Nora, Järnboås, Fellingsbro, Köping, Munktorp, Tysslinge, Bofors och Karlstad. Han är inte ensam, en kollega vid namn Leonard (efternamn) är också med. Även hemtrakterna i Södermanland får besök.

I november 1890 skickas han på uppdrag av sin församling i Stockholm till Västervik med omgivningarna som ”bokspridare” som prästen skriver i kyrkboken. Fritiof tar kontakt, inte bara med grupper av baptister utan också väckta ”högkyrkliga” och predikar bl.a. i Frälsningsarméns lokal. Det passar inte alla baptister så han utsätts också för kritik. Han ägnar sig också åt uppsökande verksamhet: ”Så nu går jag här och knallar i de småländska bygderna och hälsar på i kojorna, och talar med folket om Jesus utan afseende om dom äro vänner eller fiender” skriver han.⁷ Han tillägger att han mest har blivit vänligt mottagen. I samma brev ber han sin far om råd när det gäller lojaliteten till baptisterna. Även i kyrkboken har prästen fångat upp hans tvehågsenhet genom att efter anmärkningen om att Fritiof aldrig konfirmerats lägga till ”Ej uttr. baptist” Prästen har väl frågat vem han egentligen är eftersom han bor hos en baptistfamilj.

Värnpliktig – och sedan en sommar i kris

I juni 1890 skickar Fritiof brev från Malmslätt utanför Linköping. Han är rekryt under 42 dagar enligt riksdagsbeslut från 1885. Det finns troende i hans grupp och de är flitiga mötesbesökare. Och Fritiof är ibland talare!

⁴ Berättelsen om Anna Nyström som missionär finns i kapitel 47 i släktrönikan.

⁵ Brev den 21 oktober 1889.

⁶ Den då nybyggda Florakyrkan på Floragatan 8 rymde 1300 personer. Den tillhörde en utbrytarförsamling från Baptistsamfundet. Kyrkan skänktes 1909 till Betesda Missionsförsamling, fick namnet Betesdakyrkan. Nu riven.

⁷ Brev den 6 december 1890.

Den fortsatta sommaren blir tung för Fritiof. Han är uppenbarligen djupt deprimerad och ändå fortsatt aktiv som resepredikant. I ett brev från Elimkapellet i Hjortkvarn känner han sig som ”*avfälling*” och har t o m önskat sig döden.⁸ Sensommaren tillbringar han i Karlshamn i Björnlunda och hjälper till med skördearbete. Han förs också över till Västerås i kyrkoböckerna, antecknad på samma adress som hans fars familj. CF har ju vid den här tiden blivit distriktsföreståndare och nyligen bytt bostadsort.⁹ Fritiof fattar också beslutet att begära utträde ur Baptistförsamlingen i Stockholm som han ju haft som uppdragsgivare. I brev anger han ”*den slutna kommunionen*” som skäl.¹⁰ Beslutet är i praktiken en upprepning av vad hans far genomgick då han lämnade samfundet.

Förberedelser för Kina – utresa 1893

Från hösten 1890 är Fritiofs rörelser svåra att följa. Han planerar för en predikoturné runt om i Dalarna som tillhör hans fars ansvarsområde som distriktsföreståndare. Samtidigt kommer utbildningen till missionär att ta allt större plats. Främst handlar det om att lära sig engelska. Kallelsekänslan har stärkts, kanske via kontakt med evangelisten och kinavännen Fredrik Fransson.¹¹ Men i breven till CF uttrycker han också sin tvekan. Har han rätt förutsättningar för att ”*gå utomlands*”? Så blir det ändå, för när år 1893 bryter in står Fritiof på tröskeln till sin gärning som missionär. Tillsammans med 22 andra svenskar går han ombord på ett fartyg som för dem till Southampton i England. Här möter pastorn Albert Simpson upp, grundaren för det amerikanska missionssällskap Fritiof reser ut för. De får besked om att broder Fransson har lite för bråttom i sin iver att skicka ut missionärer och att de nu ska stanna i England något längre än beräknat för fortsatt utbildning. Det beskedet faller i god jord hos de utresande.

C&MA - The Christian and Missionary Alliance

1887 grundade pastorn, teologen och författaren A.B. Simpson (1843-1919) i USA en organisation för inhemsk mission och en för mission i utlandet som tio år senare slogs samman under namnet The Christian and Missionary Alliance. Kina blev ett av de länder man sände missionärer till. Fredrik Fransson var en av dem som på svensk mark rekryterade missionärer till C&MA. (Källunderlag inhämtat från Internet)

Den 5 mars 1893 lägger ångfartyget Oldenburg ut från kajen i Southampton för destination Shanghai i Kina. Fritiof Nyström, som numera kallar sig Charles (även mer familjärt Charley) är med ombord tillsammans med övriga kinamissionärer. Den svenska gruppen består av 22 missionärer. Rutten går via Medelhavet och första anhalt är Genua i Italien där Fritiof passar på att låta dra ut fyra tändar i förebyggande syfte. Det sker under inte så lite smärta men är nu bra påpekar han. Han skickar ett brev hem när de passerar Port Said vid infarten till Suezkanalen medan nästa brev skickas när de nått Shanghai den 17 april. Han skriver om ett mycket gott välkomnande av de missionärer som finns där.

Åsnor, hästar och kärror

En månad senare är de i Peking och nu vidtar den besvärliga resan med hjälp av åsnor som

⁸ Brev i juli 1889.

⁹ Se kapitel 17 i släktkrönikan.

¹⁰ I Baptistsamfundets tidiga historia gällde att deltagande i nattvard endast gällde lokalförsamlingens medlemmar, ”sluten kommunion”. Inte ens en medlem från annan (baptist)församling tilläts delta.

¹¹ Fritiof har skrivit brev till honom. Troligen även mött honom. Mer om Fredrik Fransson längre fram.

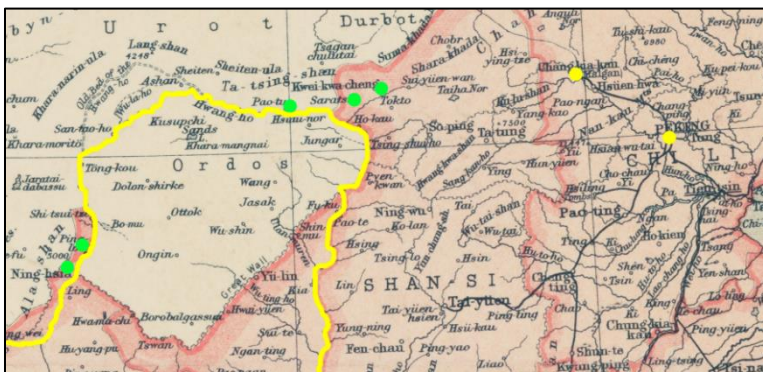

både bär packning och tillhörande missionär. Men ofta använder de sina egna ben under färden. Förutom utmaningen att förflytta sig är flera av missionärerna sjuka. Fritiof nämner både koppor och tyfus. Vandringen går till staden Kalgan 16 mil (fågelvägen) mot nordväst där sedan lång tid annan missionsverksamhet är etablerad. Här kan de utrustas för fortsättningen. Några dagar senare beger de sig iväg västerut mot C&MA:s område.

Förutom åsnor och hästar har de nu också hyrt två kärror.¹² För Fritiof, som ska till den mest avlägsna stationen, väntar en färd på bortåt 100 mil.

Lite geografi

I brevhälsningarna anger Fritiof avsändningsorten, och de är många eftersom han reser mycket. De viktigaste platserna i denna berättelse har kunnat lokaliseras med hjälp av samtida kartor. På nedanstående kartutsnitt ur en karta i National Geographic Magazine 1913 har missionsstationerna markerats med gröna prickar och ”ingångsplatserna” Peking och Kalgan med gula.¹³ Den gula linjen visar hur Gula Floden här tvingas ta en omväg norrut runt den bergsplatå som här kallas Ordos. Området är i första hand en steril öken liksom området norr

om floden och bildar en högplatå på omkring 1200 meters höjd över havet. Trots den sydliga breddgraden (Peking ligger på samma breddgrad som Mallorca och Aten) är klimatet kärvt, med brännande sol sommardag och kyla på vintern. Det är också stora temperaturskillnader mellan dag och natt.

Redan från början förlorar resesällskapet tid då de måste söka skydd mot regn och en kärra fastnar i en av de många lergroparna på den ibland ganska obefintliga vägen. Nu gör de ett undantag från principen att inte färdas på söndagar och Fritiof kommer att uppleva det som en Guds ledning. *”Vid middagstiden tågade vi igenom en by hvarrest vi funno en liten 12-årig hungrande gosse liggande gråtande uti ett avgudatempel. Vi fattade medlidande för gossen och beslöto (efter att genom flera personer som honom sjelfv) få veta gossens ställning taga upp honom och uppamma (=uppfostra) honom åt Herren. Gossens föräldrar äro döda och en äldre broder hade kastat ut honom för fem dagar sedan. Säkert hade en snar död förestått honom om Herren ej hade sändt honom i vår väg.”*¹⁴ Efter tvätt, huvudrakning (mot ohyra) och försedd med nya kläder följer han med. Under resan ser de hur både kor och hästar spänns tillsammans framför plojen och blir vittnen till hur en man som red på en ko blev avkastad mitt i en svinjord. De nyanlända svenskarna har många intryck att vänja sig vid.

I början av juli befinner sig Fritiof på stationen i Sah-la-tsi som inledningsvis blir hans boplats. Han finner sig väl till rätta. Här finns nio rum men han påpekar att det är dåligt med

¹² Bilden från ”25 år i Kina” sidan 179 (Jubileumsbok gällande Svenska Missionsförbundets mission i Kina).

¹³ Kalgan heter idag Zhangjiakou.

¹⁴ Brev den 16 juni 1893.

bord och stolar (virke är bristvara) så de använder ”kangan”, deras portabla bädd, också som stol. Förutom missionärskollegor finns här deras kinesiska lärare, två tjänare, en evangelist samt den 12 årige pojke som de tog hand om under resan. De som är nyanlända ägnar mycket tid åt studier i kinesiska och Fritiof finner det effektivast att ”gå tidigt till vila och bittida stiga upp, ja tom. kl. 3-4 på morgnarna.” Men han har ändå en söndagsskolklass där han undervisar sex barn och en troende gammal man. Den 12-årige gossen tycks främst vara i Fritiofs vård och det ger honom glädje. Han ”läser, beder och sjunger av hjärtats lust. Håller även på att lära honom spela gitarr.”¹⁵ Julen 1893 firar missionärerna tillsammans i Kuei-hua-chieng som är huvudstation. Ännu en grupp missionärer har då också anlänt. Här hålls en årskonferens där fördelningen på stationerna bestäms och av allt att döma är det nu Fritiof

Utsnittet från en karta från 1910 visar de platser i berättelsen som lokaliserats.
Med röd text fram till 1900. Med blå text från 1902 och framåt.

placeras långt västerut utmed Gula Floden i Ning-hsia-fu. Därifrån skickas nämligen i fortsättningen många av hans brev.

Ning-hsia-fu och Chong-uei

Som kartan visar är C&MA:s stationer samlade i en grupp väster om platån och en i nordost. Gula Floden används ibland som farled med båt (man seglar t.o.m. motströms!), men den snabbaste vägen går tvärsöver platån på riddjur och/eller till fots. Fritiof och hans resällskap använder landvägen. Här påbörjar Fritiof sin verksamhet som, i sällskap, innebär många utflykter till omgivande platser. Det verkar mycket handla om traktatspridning och bibelförsäljning. I april 1894 kommer ännu en svensk hit, broder Svärdsson, och de två beger sig nu 5 mil åt sydväst där Chong-uei ligger. Fritiof är sparsam med naturbeskrivningar i breven men här kan han inte undvika att beskriva områdets skönhet. ”*Vi bo liksom i den mest förtjusande dal med löfträd i mängd omvexlande med framslingrande strömmar utflödande från den 4 lis afstånd liggande Gula-floden, på ömse sidor om dalen reser sig höga bergskedjor så resliga och ståtliga, så hvem kunde på förhand tänka sig vi skulle få komma till en sådan skön plats i China, men så har varit vår Faders goda behag.*”¹⁶ Det kan tyckas märkligt men Fritiof nämner ingenting om den kinesiska muren som finns i hans närområde. Den

¹⁵ Brev den 31 oktober 1893.

¹⁶ Brev den 13 augusti 1894. 1 li = 576 meter vid denna tid. Det standardiserades 1929 till 500 meter. Till floden var det alltså c:a 2,3 km.

byggdes ju en gång i försvarssyfte. I försvarssyfte ser Fritiof i stället flera hundra soldater marschera förbi på väg till Peking. Det första kinesisk-japanska kriget har brutit ut i augusti 1894. Det gäller främst Formosahalvön och varar i nio månader. Fritiof lugnar i brev de anhöriga i Sverige. Kriget förs ju på stort avstånd.

Stadsporten i Ning-hsia-fu 1923

Vistelsen i Chong-uei tycks vara endast några månader för i fortsättningen är Ning-hsia-fu Fritiofs hem även om han uppenbarligen oftast är på resande fot. Resorna är ibland äventyrliga som då hans häst tappar fotfästet vid en flodövergång och det blir ett ofrivilligt dopp i den strida strömmen. I de öppenhjärtiga brev Fritiof skriver till sin far tar han också upp sina kärleksbekymmer. De flesta utresande missionärer, kvinnor som män, är ju unga och missionärskollektivet funge-

rar mer eller mindre som en äktenskapsmarknad. Fritiof brevväxlar med, och träffar, en av systrarna. Hon kallas oftast bara M.E. när Fritiof ber sin far om råd. Hon heter Maria Eng.¹⁷ Förhoppningarna grusas när hon till slut kommer fram till att hon är för ung att ännu gifta sig. De båda förtröstar på att Guds vilja ändå ska ske även om deras framtid inte blir gemensam. Vi förflyttar oss nu något framåt i tiden. I början av 1896 får Fritiof i brev från CF reda på att Martins armsjukdom (se nedan) inte räknas som tillräckligt allvarlig för att hindra honom att ”gå till Kina”. Han väntar ivrigt på sin brors ankomst.

Martins väg

Vi lämnade tidigare i kapitlet den unge Martin i Holfvastby utanför Tärnsjö norr om Heby 1890. Vad gör han där? I januari skriver CF till sin son, som nu är 18 år, uppmuntrande ord. Troligen har Martin nyligen anlänt till gården som ju är belägen i för honom helt nya trakter. Men gårdsägaren Olof Pettersson och hans familj kanske inte är helt obekant. De är baptister och tillhör troligen CF:s bekantskapskrets. I brevet funderar CF över Martins framtid: *”Jag vet inte hur det kommer sig, men när jag börjar skriva om dessa saker till dig så vill det förekomma mig som du möjligen ska komma att blifva en arbetare i Herrens vingård.”* Gud kommer att visa vägen skriver CF och är öppen för alternativ: *”Vill Gud att du skall förblifva lantbrukare och däri utvecklas, så skall han laga så att detta skall ske.”*¹⁸ Vi märker en fars omsorg om sin son.

Liksom sin bror får Martin kämpa med sin tro och därmed också sitt framtidsperspektiv, men en avgörande händelse är antagligen möjligheten att delta i en bibelkurs i det närliggande Gävle. Den äger rum i januari 1893 och på avslutningsdagen skriver Martin till sin far:

¹⁷ Hennes kompletta namn återfinns i ett brev till CF skrivet av brodern Martin.

”Må Herren leda äfven denna sak” skriver Martin i omtanke om sin bror.

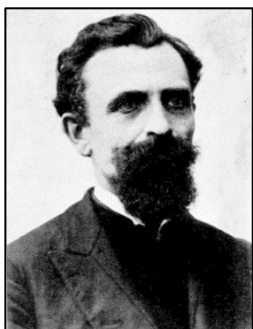
¹⁸ Brev den 15 januari 1890.

*”Underligt tycker jag att det är men är dock sant att jag har blifvit bestämd att genomgå äfven den engelska kursen för att sedermera, om ej Gud lägger några oöfverstigliga hinder i vägen utgå till Kina.”*¹⁹ Han tillägger att han fått brev från Fritiof som nu är i Göteborg inför sin avresa (se ovan).

Efter kursen i engelska, som f.ö. blir förlängd, öppnar sig predikantbanan också för Martin. Tillsammans med en kamrat ägnar han sig åt mötesverksamhet på olika platser. Vid vistelse i barndomshemmet i Karlshamn blandar han insatser i form av kroppsarbete med prediko-uppdrag i omgivningen. På hösten deltar han i en kurs i Motala och efteråt skriver han att Fransson vill skicka ut en grupp till Kina senare under hösten men att han ännu inte har all utrustning han behöver. Han resonerar om utrustningen med sin far.

Martin i Sjögestad och i Säter – 1894

En herrgård vid namn Sälla²⁰ nära Sjögestad mellan Mjölby och Linköping blir nu tidvis en ”bas” för Martin. Samtidigt flyttar han mantalsskrivningen till familjens adress i Västerås. I församlingsboken är noterat att han är frikallad från värnplikt. Orsaken bör vara problem med armarna som Martin då och då berättar om i sina brev. I april är två andra orter i fokus. Han växlar mellan Skedvi och Säter. Från Säter skriver han till CF om de fortsatta förberedelserna för Kina. Han har fått brev från Göteborg om att en Mr. Wilson från Amerika ska komma för att träffa kandidaterna för Kina och att han bör vara beredd. *”Jag måste väl börja göra mig redo på något sätt. Albertina Norén har lovat mig en lår... som hon har låtit göra.”*²¹

Fredrik Fransson och Skandinaviska Alliansmissionen

Fredrik Fransson (1852-1908) var född i Pershyttan utanför Nora men kom som barn till Amerika då hans familj utvandrade. Han återkom under perioder som vuxen till Sverige och verkade som väckelsepredikant och missionsivrare. Han anordnade också kurser som förberedelser för blivande missionärer. Hans förkunnelse handlade mycket om Jesu snara återkomst och vikten av att genom mission omvända så många människor som möjligt. I ett tidigt skede ägnade sig Fransson på svensk mark åt att sända missionärer till de områden där redan amerikanska missions-

organisationer verkade. Det förklarar varför Fritiof och Martin kom att resa ut som missionärer i den Amerikanska Alliansmissionens tjänst (Christian & Mission Alliance.) Men han skapade också själv 1890 på amerikansk mark ”Skandinaviska Alliansmissionen”. Särskilt i Jönköping kom Franssons inflytande att påverka intresset för att ge stöd åt utsända missionärer. De grupper som blev involverade kom 1919 att utgöra grunden för bildandet av samfundet Svenska Alliansmissionen (SAM) (Källunderlag från Wikipedia m.fl.)

Strax efter midsommar 1894 besöker Martin Vaxholm där ju hans namn är bekant efter CF:s tid där. Den kände Karl Andersson, pionjären i Vaxholm, erbjuder Martin arbete om han inte skulle komma iväg till Kina! Väl i Stockholm på återvägen besöker Martin och hans reskamrat Skansen. Ett inslag av fritidskaraktär! *”Där fanns många saker som tilldrog sig vår uppmärksamhet och man kunde uti dem spåra skaparens visdom och storhet, men äfven tyckte jag mig se den fåfänglighetens marknad som omtalas i ’Kristens Resa’”.*²² En blandad upp-

¹⁹ Brev den 17 januari 1893.

²⁰ Här används stavningen enligt dagens kartor. I Martins många brev från gården skriver han ”Solla”.

²¹ Brev den 28 april 1894. Mer om Albertina Norén längre fram.

²² Brev den 30 juni 1894

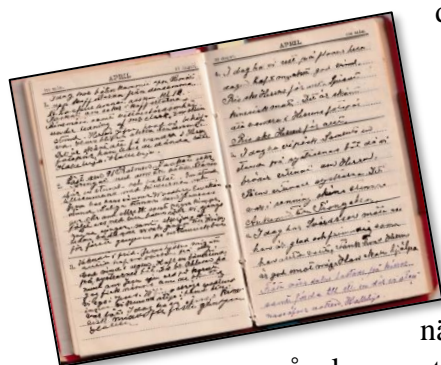
levelse alltså. Martin fortsätter via Södertälje till barndomshemmet Karlshamn och möter hela tiden gamla vänner. Det kan ju handla om avsked, men ännu vet han inte. Mötet med Wilson missar han och hans kamrat då brevet med plats och datum inte når dem i tid. Det hölls i Jönköping och nu blir de i stället kallade i efterskott för ett samtal som sedan rapporteras vidare.

I juni är Martin åter i Sälla som evangelist men åker snart till Söderköpings Brunn för en månads vila och behandling av sina armar.²³ ”Jag dricker brunn, badar och erhåller massage” skriver han och berättar att armarna blivit betydligt stärkta ”men äro nog ej så mycket rakare”. Samtidigt har han blivit mer oviss än tidigare beträffande kineserna. Men mot hösten har han bestämt sig. ”Jag är bestämd att gå åstad och i Herrens namn och söka föra kineserna in på den smala vägen. Även om livet skall offras.” Två veckor senare: ”När jag ser på mina dåliga armar och mina gåvor och talanger då vill modet svikta men då jag ser på Jesus då ser jag att hans kraft är mäktig i de svaga.”²⁴ Höstmånaderna går och Martin återupptar rollen som predikant. Han är glad att utresan till Kina nu uppskjutits till januari. Dagarna före jul skriver CF till Martin och jämför hans utresa med den bibliska händelsen då Abraham får Guds uppdrag att offra sonen Isak. Offret hindras ju, Abraham får tillbaka sin son, och nu hoppas CF att så ska ske med Martin, men överlåter det åt Guds vilja. ”Jag är glad att höra det far har offrat mig åt Herren och ej ämnar taga mig tillbaka”, skriver Martin som svar.²⁵ Han önskar dem därhemma en fröjdefull jul och tänker komma på besök i januari.

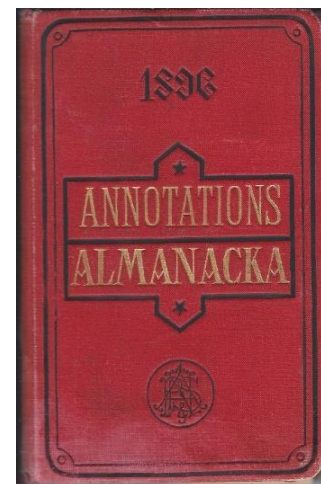
Till Kina 1896

I februari kommer även Martin iväg på den långa resan österut! Den går först med tåg via Hamburg och Bremen till Antwerpen där sällskapet av utresande missionärer bordar ångfartyget Preussen. De är 20 svenska missionärer. Efter att kort ha anjort Southampton ställs färden söderut via samma rutt som den Fritiof varit med om. Martin beskriver detaljrikt livet ombord och vad de ser av kustvyer. Antagligen har han postat brevet i Port Said.

När han fattar pennan nästa gång för ett brev hem har han nått resmålet Kuei-hua-chieng. Den 27 april har gruppen anlänt till huvudstationen. Martin beskriver färden dit som även för honom går via Kalgan. Utöver Martins brev hem finns en ännu mer

faktafylld berättelsekälla i form av Martins ”Annotationsalmanacka 1896” som får tjäna som dagbok. Martin har i jämförelse med sin bror ögonen mer öppna för alla intryck och den 10 april skriver han: ”Middag spisades strax nedanför ett berg som vi på em. färdades öfver. Stora väldiga klippor. Ganska bra väg. Vi sågo den underliga kinesiska muren.” Strax innan de når fram till resmålet passerar de en muromgärdad stad vars invånare är manchurier, soldater i kejsarens armé. Då dessa är utlänningsfientliga blir de vandrande missionärerna utsatta för stenkastning, dock utan att skadas. Martin påpekar samtidigt att kineserna annars är mycket vänliga.

²³ Numera konferenshotell. Brevet är skrivet den 20 juli 1895. Vad problemet med armarna består i är oklart.

²⁴ Brev den 16 september och den 30 september 1895.

²⁵ Brev den 23 december 1895.

Bröderna möts

I Kuei-hua-chieng blir de nyanlända inkvarterade. Årets missionärskonferens står för dörren och missionärerna anländer från de olika stationerna. Den 30 april på eftermiddagen kommer även Fritiof dit. Martin skriver följande i brev hem:

*”Nu kan jag tala om en glad nyhet. Igår em. satt jag inne i Söderboms rum och spelade på orgeln. Då öfverraskades jag af Söderbom som sade: Nu kommer din bror. Att jag sprang upp, det var ju naturligt. Jag tittar ut genom fönstret. Där kommer han. Men nog ser han rolig ut med den väldigt stora kinesiska hatten på hufvudet, ett par mongolstöflar, klädd i kinesisk dräkt, med den för kineserna så oundgängliga hårflätan. Dörren öppnas och in träder min älskade broder Fritiof, frisk, stark och frimodig, glad och hurtig. Ett hjärtligt famntag blef följden af vårt sammanträffande. Det var i sanning underligt att en gång sammanträffa i det länge omtalade Kina. Jag brukar ej vara mycket känslig af mig i allmänhet. Men det var inte utan att mina känslor upprördes då vi togo hvarandra i famn.”*²⁶ Sedan böjer de två knä tillsammans och tackar Gud. Under konferensen får de ensamma ett rum tillsammans och Martin påpekar att de har mycket att prata om.

Fritiof i kinesisk klädsel och med bibeln i hand.

Språkstudier och äktenskapstankar

Martin har nu två månaders intensiva studier i kinesiska framför sig medan Fritiof efter konferensen återvänder västerut till Ningh-hsia-fu. I mitten av augusti skriver Martin om sina dagsrutiner men kommenterar även befolkningen i närområdet. Här finns en mindre mängd katoliker. Deras kvinnor har normala fötter, *”då annars hvarje kineskvinnas fot är krympt”*²⁷ I närområdet bor också många muhammedaner som är mycket fientliga mot kristendomen. Nu tar även Martin upp tankarna på äktenskap. Han har klarat sig utan sådant under åren i Sverige, *”nästan”* skjuter han in. Likaså under resan till Kina. Men nu på stationen *”har han blifvit mer än vanligt bekant med en af systrarna som var med på resan.”* Hon heter Anna Johansson och det visar sig att hon å sin sida känner *”en särskild sympati”* för honom.

Martin har varit ”skral” till hälsan en tid och vilar lite från språkstudierna genom att följa med broder Svärdsson på en resa ner mot Gula Floden. De besöker en plats där man med uppskottade jordvallar hejdat staden från att dränkas när vattnet hastigt stigit på grund av regn.

Gula Floden

Gula Floden (Huang He) som är världens 6:e längsta flod har fått sitt namn av att den i sitt övre lopp, ”matas” med de tjocka lössjordsavlagringar som floden rinner genom. De eroderas mycket lätt. Enorma mängder slam förs med strömmen som förorsakar att lerbankar byggs upp och åstadkommer översvämningar. Flodens lopp har också historiskt ändrats flera gånger. De streckade linjerna överst i kartan tidigare i kapitlet visar sådana förändringar. Det sägs att ingen annan flod i världen har krävt så många dödsoffer som Gula Floden.
(Faktaunderlag Wikipedia. Källa för bilden: luxiangjian 4711, 2013. iStockphoto.)

²⁶ Brev den 1 maj 1896.

²⁷ Brev den 15 augusti 1896. Seden att deformera flickornas fötter redan under uppväxten är mycket gammal.

Till Ning-hsia-fu

I början av november är det slutligen dags för Martin att bege sig till sin station och åter förenas med sin bror. Han reser tillsammans med broder Fagerholm. De reser först med kärra till Pao-teo utmed floden för att sedan korsa ökenplatån på kamelrygg. (Se kartan ovan) På kamelryggen får han gott om tid att läsa Nya Testamentet. I mitten av december når de Ping-lo som ligger två dagsritter före slutmålet. Här finns tre systrar stationerade, en av dem hör till de nytkomna som rest med Martin. Det är Anna Johansson. *"Den syster som jag äfven blifvit något närmare bekant med."* skriver han och konstaterar att de *"stämmar väl överens"*.²⁸ Martin skriver också att hans bror vistats där något tidigare och fått ett gott intryck av Anna.

Fritiofs besök i Ping-lo en månad tidigare innehåller en del dramatik. Han har kommit dit för att hjälpa systrarna där att *"ta reda på en oresonlig lärare"* som stämt missionärerna inför rätten. Då han förlorar ärendet tar hans desperation överhanden och efter en gudstjänst gör han ett utfall med en kniv mot en av de manliga missionärerna som just då också finns på plats. *"Ingen vidare fara inträffade dock ity att Gud gaf mig nåd att rycka knifven ifrån honom innan han hunnit åstadkomma mer än ett lindrigt sår bakom örat på broder Lundberg"*, skriver Fritiof i brev.²⁹ I Ping-lo får Fritiof också tillfälle att hjälpa den nytkomna systemen med studierna i kinesiska, alltså Anna Johansson.

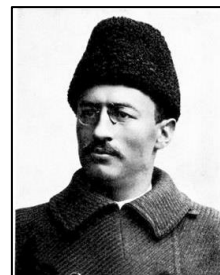

*De båda bröderna i kinesiska kläder.
Fritiof t.v. Martin t.h.*

Strax efter jul 1896 når Martin fram till Ning-hsia-fu och blir hjärtligt mottagen av sin bror. Nu får de två arbeta tillsammans i det missionsuppdrag de är övertygade om är Herrens väg för dem.

Forskningsresande Sven Hedin

Den 18 januari 1897 får bröderna besök på stationen. Sven Hedin har under sin första expedition i Centralasien nått in i Kina och knackar alltså på hos bröderna Nyström. Hur känd han är för bröderna är obekant men Fritiof vet att skriva till sin far att *"Ändamålet med hans resa är att rita kartor över platser där ingen förut rest fram."* Knappt två år tidigare har han i Kashgar i Ostturkestan träffat deras faster Anna Nyström.³⁰ Hedin är duktig på att leta upp svenska missionärer och, får man anta, åtnjuta deras gästfrihet. *"Vi samtalade mycket både om Gud och hans natur m.m."* Men när Hedins besök i Kashgar kommer på tal blir nog situationen ansträngd eftersom han inför bröderna uttalar sitt ogillande av Annas och Josefs äkten-skap. *"Han sade sig av hennes man fått reda på att det endast var för de penningar han erhåller ifrån Missionsförbundet som han gifte sig med Faster, ej alls skulle älska henne och mer sådant. Detta låter ju förfärligt. Att sätta tro till detta vågar man ju ej göra."*³¹ skriver Fritiof till sin far.

²⁸ Brev den 26 december 1896.

²⁹ Brev den 28 november 1896.

³⁰ Se kapitel 47 i släktkrönikan.

³¹ Brev den 30 januari 1897. Hedin använder här ett helt annat argument för sitt ogillande jämfört med tidigare.

Fritiof på konferens i Kuei-hua-chieng – möter Alba

Under en tid våren 1897 blir Martin helt ensam på stationen då Fritiof i mars reser ner till huvudstationen för årskonferens. Men före avresan får Martin det stora uppdraget att klippa av Fritiofs kinesiska fläta. Fritiof ser inte längre någon fördel med att till varje pris följa kinesernas sed. Fritiof och hans resällskap har hästar och en åsna att rida på under resan. De tillbringar nio nätter under bar himmel eller i grottor. Under en av nätterna förlorar de åsnan ur sikte och Fritiof ger sig iväg till häst för att finna den. När han upptäcker den springer den iväg och Fritiof måste på cowboyvis rida ifatt och fånga in den.

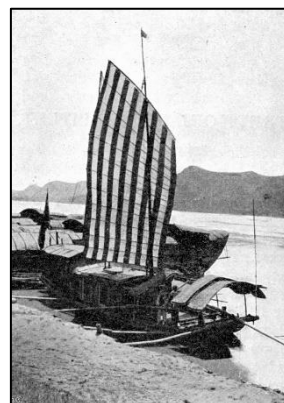

Via brev från Fritiof under konferensen får Martin reda på att Fritiof nu stiftat närmare bekantskap med en för dem båda tidigare välkänd syster, nämligen Albertina Norén. I brev till sin far uttrycker Martin sin stora förvåning över detta. Även hon bör ha tillhört samma grupp som Martin vid utresan. Albertina är bördig från Dingtuna utanför Västerås.³² Fritiof skriver till sin far att *”Lilla Albertinas och mitt hjerta har så smält ihop så det torde bli frågan om annat än döden kan skilja dem åt.”*³³ Tydligt har Albertina å sin sida haft Fritiof i tankarna sedan flera år och bett om Herrens ledning i detta. Maria Eng som ju hittills funnits med i bilden gläder sig över att Fritiof och Albertina funnit varandra.

Ett år senare – dubbelbröllop den 25 maj

Dagen innan årskonferensen 1898 ska påbörjas i Kuei-hua-chieng gifter sig Fritiof med Albertina Norén och Martin med Anna Johansson. Makarna Olsson är värdpar och har smyckat samlingsalen för högtiden. Fritiof och Martin förs till det rum där Albertina i vit klänning och Anna i ljusblå sådan är redo för vigselakten. De två paren träder in i samlingsalen och Martin skriver: *”Det var ej utan hänförelse vi inträdde i det upplysta rummet under att orgelbrus och sångens toner strömmade oss till mötes”*³⁴ Salen är rikt smyckad och vigselakten inleds med *”orgelbrus och psalmsång”*. Vigselförrättare är broder Emil Olsson.

Dagen därpå börjar årskonferensen. Där beslutas att Fritiof tillsammans med Alba, som hon kallas inom familjen, ska fortsätta att arbeta i Ning-hsia-fu medan Martin och Anna får sitt hem i Ping-lo där ju Anna redan är hemmastadd. Resan åter till deras stationer sker den här gången på Gula Floden och utgör deras gemensamma ”bröllopsresa”. Efter drygt tre veckor kommer de mitt för Ping-lo där Martin, Anna och även Alba ska stiga av. Det väntar nämligen en lokal kvartalskonferens i Ping-lo. Fritiof ska fortsätta till Ning-hsia-fu med packning och sedan ansluta. Tidigare har de råkat ut för den värsta storm Fritiof varit med om på floden. Han och Martin blev tvungna att assistera den fyrhövdade besättningen i de hotande vågorna. De har också varit tvungna att hjälpa till att från stranden med långa rep dra båten i den strida motströmmen. I det brev där Fritiof beskriver bröllopsresan har Alba lagt till några rader där hon gläder sig över att få vara en del av familjen Nyström. Allt tyder på att Albas familj i Dingtuna och familjen Nyström inne i Västerås är väl bekanta med varandra sedan tidigare.

³² Hennes äldre bror Wilhelm Norén kom som en av de första missionärerna för C&MA till Kina 1892.

³³ Brev den 30 april 1897

³⁴ Brev den 27 maj 1898.

På kort varsel flyttas kvartalskonferensen till Ning-hsia-fu vilket gör att Martin och Alba i stället beger sig dit medan Anna blir kvar i hemmet i Ping-lo för vila. När Martin och Alba anländer har man förberett en stor fest för de nygifta paren med en *"välkomstmåltid med 8 kalla och 8 varma rätter tillagade på det mest berömvärda sätt."*³⁵ Tyvärr går Anna miste om den upplevelsen.

Alba och Fritiof

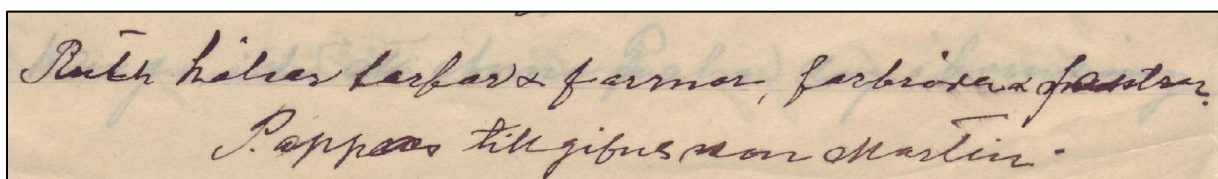
Anna och Martin

Nu väntar en ny vardag för de fyra utsända missionärerna. De fortsätter med studier i kinesiska, predikar i möten, besöker omgivande byar men startar också skolundervisning för barn. En sådan skola finns i Ping-lo. Anna försöker starta en kvinnogrupp. De drabbas också tidvis av sjukdom.

I oktober gör Martin en 10 dagar lång resa över bergen väster om Ning-hsia-fu tillsammans med en missionär vid namn Suber. De befinner sig då i provinsen Inre Mongoliet, en del av Kina, och målet är en stad vid namn Uang-je-fu. (Wang-je-fu på utsnittet av en karta från 1922, idag Alxa) Det fanns intresse av att arbeta också bland mongoler. För Martin ska resmålet snart få betydelse av en annan orsak.

I Ping-lo blir det snart också förändringar i familjelivet. Den 13 mars 1899 kommer dottern Ruth Ingeborg Maria till världen till Martin och Annas stora glädje. De har haft Alba till hjälp i samband med födseln. Den stolte fadern inkluderar lilla Ruths hälsning till farfar och farmor i brevslutet.³⁶

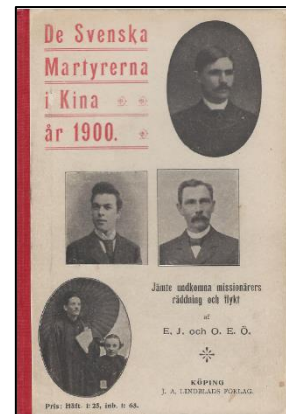
³⁵ Brev den 5 september 1898.

³⁶ Brev den 17 mars 1899.

År 1900 - katastrofens år

Den 20 mars skriver Martin brev från Ning-hsia-fu dit de flyttat. Det är meningen att de två bröderna nu ska verka på samma plats. Lilla Ruth har passerat sin ettårsdag och kommer snart att börja gå. Fritiof och Alba befinner sig just då i det östra missionsområdet bl.a. för fortsatta studier under en tid. Martin och Anna har tillbringat tolv dagar i närbelägna Chong-nei och under tiden lämnat Ruth i en trogen kineskvinnas vård som de har anställt. Detta är det sista tillgängliga brevet från Martin till CF.

I mitten av juli månad berättar Fritiof att mandarinerna (stadens borgmästare) uppmanat missionärerna att *"ofördröjligen lämna platsen och fly till Uang-ie-fu, emedan boxarne anländt till staden."* Orden finns att läsa i Fritiofs egen redogörelse i boken *"De Svenska Martyrerna i Kina år 1900"*, utgiven redan 1901. De två paren beslutar sig för att Martin med Anna och lilla Ruth tillsammans med Alba omedelbart ska bege sig över bergen till Uang-ie-fu som Martin redan bekantat sig med. Fritiof dröjer kvar för att avvakta utvecklingen och tycker att situationen lugnat ner sig. Bl.a. har mandarinerna satt upp plakat om att missionärerna ska skyddas. Fritiof beger sig till Uang-ie-fu med tanken att de övriga nu kan återvända. Men Martin och Anna har planerat för fortsatt flykt. De har köpt kameler och bestämt sig för hemresa via Mongoliets huvudstad Urga (idag Ulan Bator) och sedan genom Sibirien. De har drygt 100 mils ökenresa framför sig. Fritiof och Alba beslutar sig för att återvända till Ning-hsia-fu. Innan bröderna med sina hustrur skiljs åt ber de tillsammans om Herrens beskydd oavsett resväg. I början av augusti påbörjar Martin och Anna med dottern Ruth ökenresan. De kommer aldrig hem till Sverige.

Fritiof och Alba återvänder hem där de stannar ännu några veckor. Men så kommer brev från en missionär Hunter i Lan-cheo, provinshuvudstaden en bit sydväst om Ning-Hsia-fu att de omedelbart ska fly till kusten. Resan blir dramatisk. De sitter tidvis gömda i en kärra under resan, blir rånade av kinesiska soldater, men också väl mottagna av kinesiska ämbetsmän. I en stad träffar de på en troende äldre kinesisk kvinna som ger dem 17 teal när hon får höra att de rånats på 10 sådana. En god gärning! Den 11 november når de Shanghai. *"Af Herren är det skedt och är ett under för våra ögon"* är Fritiofs sista ord i berättelsen i boken.

Boxarupproret

Det är svårt att samtidigt beskriva boxarupproret nyanserat och kortfattat. Upproret utspelade sig dels på ett storpolitiskt plan som slutligen ledde till att åtta stormakter gemensamt slog ner upproret och ett fredsfördrag slöts. Men på "marknivå" rörde det sig i första hand om ett hatiskt förföljande av alla utlänningar och de kineser som samarbetat med dem. Att missionärer och kinesiska kristna kom i fokus är då inte förvånande. Boxarna var ett slags sekt som med gymnastiska övningar, bl.a. med knutna nävar vilket gav dem namnet, menade sig bli besatta av andar och osårbara. I deras ideologi ingick att hata allt utländskt. När de fick stöd av vissa kinesiska provinsguvernörer, ja så småningom även inom den kejserliga familjen, bröt förföljelserna ut. Det tog fart i juni 1900 och pågick under de närmaste månaderna. På många håll försökte lokala myndighetspersoner skydda de förföljda (som t.ex. mandarinerna i Ning-hsia-fu) vilket räddade många liv. Det uppges att omkring 20.000 kineser dödades, många av dem kristna. 127 utländska missionärer och 44 missionärbarn hörde till offren. (Källunderlag: Wikipedia samt böckerna "25 år i Kina" 1916 och "De Svenska Martyrerna i Kina" 1901)

I Sverige 1901

Den 20 november 1900 lämnar Fritiof och Alba Kina med båt för den långa färden till hemlandet. I brevkort stämplat i Shanghai önskar de dem därhemma God Jul och Gott Nytt År. De hoppas också att *"Herren fört Martin och Anna lyckligen igenom"*. När de passerar Suezkanalen postar Fritiof ännu en hälsning i Port Said med besked om att de kommer att åka tåg genom Frankrike med London som mål där de ska invänta sina saker. Hemkomsten till Sverige finns ingen beskrivning av, brev behövs ju inte längre. Men mötet med de närmaste bör äga rum i januari 1901. Hur Fritiof och Alba

tillbringar de första månaderna i Sverige är obekant men vi kan föreställa oss en välbehövlig viloperiod. Kanske de då också låter fotografen ta fotot på det prydliga paret i västerländsk klädsel. Någon gång under året sker också mötet med "storfamiljen" Nyström som vi redan tidigare sett dokumenterat på fotografi.³⁷

Sedan 1890 är utbildningen av predikanter och missionärer med anknytning till Svenska Missionsförbundet förlagd till Stockholm och det är tydligt att Fritiof på hösten 1901 är elev där. Fritiof har tidigare endast deltagit i bibelkurser och övningar inför utresan som missionär och han ser kanske nu en möjlighet till kompletterande kunskaper. Fritiof och Alba bor därför i Stockholm.

Inför Arvid Nyströms 20-årsdag den 6 september skriver Fritiof ett gratulationsbrev från Stockholm till sin halvbror. Där berättar Fritiof att han nyligen varit i Sjögestad, den "bas" Martin hade under en tid före sin utresa. Där har han träffat Fredrik Fransson *"på genomresa från Ryssland till America, full av helig hänförelse som vanligt"*.³⁸ Fritiof beskriver också studiestarten med namnupprop genomförd av missionsföreståndaren E.J. Ekman. (Ekman var även med i ledningen för skolan samt undervisade i vissa ämnen.) Fritiof delar rum med två studiekamrater. Det finns ytterligare två kinamissionärer på skolan. Fritiof avslutar hälsningen med att undra om även Arvid en dag ska komma att studera där.

Senare hyr Fritiof ett rum i skolans närhet där Fritiof och Alba kan bo tillsammans.

I december skriver Fritiof till sin far om att *"Stunden på fyrkanten var nog ganska het, men öfvergående."* Det har alltså varit Fritiofs tur att hålla morgonbön på missionsskolan som innebär predikan över en tilldelad text och uppföljning något senare med bedömningar av lärarna.³⁹ En av dem var missionsföreståndaren Ekman. Fritiof eget omdöme är att han uppehöll sig för länge med inledningen och att han varit nervös. *"Ja, med ett ord, det gick knaggligt. Ledigare gick det i Florakyrkan i söndags kväll. Talade öfver dagens aftonsångstext. Prinsen var med en stund och hörde på."*⁴⁰ Brevet innehåller i övrigt konkreta tankar om att Fritiof och Alba avser att återvända till Kina.

³⁷ Se kapitel 17 i släktkrönikan.

³⁸ Brev den 5 september 1901

³⁹ Begreppet "fyrkanten" myntades redan då utbildningen var förlagd till Kristinehamn och följde med både då missionsskolan låg inne i Stockholm och från 1908 på Lidingö (Teologiska Seminariet). Den ursprungliga talarstolen hade ett fyrkantigt utseende, men begreppet kom att stå för själva predikoprovet med åtföljande kritik.

⁴⁰ Brev den 6 december 1901

Prins Oscar

Oscar Bernadotte, 1859-1953 var andre sonen till Oscar II (och därmed Gustaf V:s bror). Prins Oscar var mycket aktiv i religiösa sammanhang. Bl.a. som ordförande i KFUM och i "Lappska Missionens vänner". Han verkade också inom "helgelseörelsen" med rötter hos John Wesley. Han deklarerade öppet att han var frälst. (Källunderlag: Wikipedia)

Medan Fritiof studerar, men också är aktiv som kringresande predikant under helgerna, har Alba anställning på Sabbatsbergs sjukhus. Dagarna före jul besöker Fritiof platser där han är känd sedan tidigare. En sådan är Säter varifrån han också skickar en hälsning till sin far. Han gläder sig över både oväntat många åhörare och stora kollektor för missionens sak. Det är 17 kronor här, 25 kronor där och på en mindre plats 10 kronor, dubbelt så mycket som förväntats.

Vad hände med Martins familj?

Frånvaron av livstecken från Martin har förstärkt väckt stor oro i hemlandet, särskilt bland alla Martins vänner och i synnerhet hos de allra närmaste i Västerås. Vi föreställer oss samma oro hos Annas familj i Småland. Fritiof berättar om ansträngningar att få hjälp av utrikesdepartementet. Missionsföreståndaren Ekman träffar utrikesministern som vill ha mer information om omständigheterna före flykten. Fritiof själv har planer på att besöka ministern. Om det sker är oklart.

Vartefter tiden går inser familjen att de saknade inte längre kan vara i livet, i synnerhet som vissa iakttagelser från andra flyende mot samma mål pekar på detta. I boken om de svenska martyrerna i Kina (se ovan) finns, förutom Fritiofs berättelse, andra uppgifter som endast kan tolkas som att familjen dukat under i öknen. När hoppet har sinat skriver CF med sin poetiska ådra några verser. De inleds med tacksamhet över att Fritiof med maka kommit åter, sedan går tanken till Martin:

*Men Martin, min son, han saknas än
Med maka och en liten dotter.
Helt visst för Jesus den bäste vän
De delat martyrernas lotter.
De sökte att uppnå sitt fädernehem.
Vi väntade, sörjde och saknade dem.
Men tyst det är. De förvisso fått ila
Till hemmet hos Gud och där funnit vila.*

*Min älskade son, du var mig så kär,
Du låg ju så nära mitt hjärta
Och då du ej mera bland oss är,
Jag saknat dig ofta med smärta.
Dock vet jag, att du har ur striderna gått
Med seger, och vila hos Herren du fått.
I Gud jag ock finner ro för mitt sinne
Och säger: Min son! Frid över ditt minne.⁴¹*

⁴¹ Minnesanteckningar, CF Nyström, sidan 63.

Boken "De Svenska Martyrerna i Kina år 1900" innehåller i första hand minnesord över de omkomna. Det är här på sin plats att nämna något om Martins hustru Anna, f. Johansson. Anna var född i Öster Korsberga socken i Jönköpings län. *"Mina föräldrars förböner och de intryck jag erhöll i hemmet äro nog till största delen orsaken, att jag blifvit en troende och nu är här, Herrens namn till ära"*, skriver hon själv på plats i Kina. Anna utbildade sig till lärarinna i Vetlanda och fick sedan anställning i sin hemsocken. 1892 sammanträffade hon med Fredrik Fransson som just avslutat en bibelkurs i Jönköping där hennes bror arbetade som lärare. Den kontakten ledde till att hon tillhörde den grupp missionärer som i början av 1896 reste till Kina.⁴²

Vi bör också nämna att Alba hade en yngre bror, Wilhelm, som endast 21 år gammal kom till Kina som missionär. Han gifte sig med en missionärskollega och när Boxarupproret bröt ut bodde de i Pao-teo och hade två döttrar. En tredje dotter hade tidigare dött i sjukdom. Den lilla familjen hörde till dem som föll offer för boxarnas våld. Så också hos Albas närmaste i Dingtuna var det en sorgens tid.

1902 - åter till Kina

Fritiof och Alba tycks aldrig tveka om att återvända till missionsfältet så snart möjlighet ges. Den enda osäkerheten gäller vilket missionssällskap de ska resa ut för. De har kontakt med det missionssällskap de tidigare arbetat för (C&MA) men ser även andra möjligheter.⁴³ Den 15 januari vinkar familjen Nyström av Fritiof på tågstationen i Västerås. Färden går till Göteborg, med båt till England och sedan över Atlanten till New York. Alba har åkt före Fritiof den "vanliga" vägen. Han har fått brev från henne då hon passerade Port Said.

Varför omvägen via Amerika? Jo, det är fortfarande oklart vilket missionssällskap de ska stå i tjänst hos. De är ju beroende av att få underhåll för sitt uppehälle och de har redan före avresan haft kontakt med "China Inland Mission" (CIM, med svensk stavnin KIM)⁴⁴ I New York finns en stor församling grundad av en svensk predikant Rickard Tjäder som åtar sig det ekonomiska ansvaret för makarna inom ramen för KIM. I sista stund hör också den ständigt resande Fredrik Fransson av sig och vill värva Fritiof och Alba till sin egen nystartade "Skandinaviska Alliansmissionen". Det är dragkamp om makarna Nyström! Pastor Tjäder och Fritiof tycks finna varandra väl och utfärden blir därför inom KIM:s verksamhet, fast med löfte om att få återvända till Ning-hsia-fu trots att det ligger utanför KIM:s område. Fritiof tar nu tåg tvärsöver kontinenten och via Chicago kommer han till Vancouver i Kanada. Därifrån väntar en stormpiskad resa över norra Stilla Havet till Yuokohama i Japan och sedan vidare till Kina. Han är i sällskap med en grupp amerikanska missionärer.

Fritiof, Alba och sonen Martin

När Fritiof anländer till hamnstaden Shanghai en bit in i mars 1902 finns Alba där och väntar. Kanske hon möter sin make med den nyfödde sonen Carl Martin i sin famn. En annan möjlighet är att Fritiof anländer precis inför nedkomsten. Vi känner inte till hans födelse-

⁴² Källunderlag: "De Svenska Martyrerna i Kina år 1900" sidan 47 f. Även fotot är hämtat från minnesrunan.

⁴³ De hade tidigare erfarit att C&MA haft svårigheter att stå vid löftet att försörja de svenska missionärerna.

⁴⁴ Dess grundare är den Hudson Taylor som Fritiof en gång lyssnat till i Florakyrkan i Stockholm.

datum men mars månad tycks passa in.⁴⁵ Alba har alltså lämnat Sverige i början av året då hon redan var i sjätte/sjunde månaden! Pojken får heta Martin och det är lätt att förstå orsaken till namnvalet.

Ta-tong-fu

Tre månader senare, vid midsommartid, har de via den redan tidigare kända resrutten tagit sig till den missionsstation som närmast i tid kommer att vara deras hem. Staden heter Ta-tong-fu, med 150 000 invånare.⁴⁶ Under Boxarupproret blev de två hus som missionen där ägde helt förstörda och de flesta av de troende mördades. Mandarinerna i staden har köpt ett hus som de kan bo i. Åtgärden är nog inom ramen för något slags ”kompensation” och dit får nog också räknas att man på ett torg rest en minnessten med namnen på alla de kineser som omkom under upproret. Minnesstenen står exakt på den plats där en missionärs huvud blev upphängt av boxarna. En inhemska evangelist har klarat sig med livet i behåll och nu kan Fritiof ta fram sitt dragspel och börja med möten i gatukapellet. ”Ja, så är man äntligen i selen igen för att använda ett uttryck av P.W.,” skriver han.⁴⁷ De har en 15-årig barnflicka vid namn Lin-ni. År 1900 var hon barnflicka i Albas bror Wilhelm Noréns familj. När de flydde för sina liv fick flickan inte rum i källaren och lämnades kvar. Det räddade hennes liv och nu får hon alltså finnas till hands för lille Martin.

Efterforskningar

Förutom glädjen över att åter få verka som missionär ägnar sig Fritiof åt att försöka få kunskap om brodern Martin och hans familjs öde. När den gamle evangelisten Uang från Ninghsia-fu kommer på besök kan han berätta ”att Martins tjänare blifvit sänd tillbaka efter 20 dagar, att de då skulle hyra andra ledsagare till Urga. Sedan hafva de intet hört.” Fritiof skriver också brev till myndighetspersoner i området med förfrågningar.

1903 – Lydia kommer till världen – för ett kort liv.

Ett år efter bosättningen i Ta-tong-fu avslöjar Fritiof att de ska få ”småfrämmande” ännu en gång. Alba vistas sedan en tid i Feng-chen. En trolig orsak är att hon bland missionärerna där kan få bättre assistans under den kommande födseln. Den första tycks ha varit svår och Alba led länge av nedsatt hälsa efteråt. Den 21 juli kan Fritiof skriva hem att Alba mår väl och att denna förlossning gått bättre.

Familjefotografiet, där sonen Martin saknas, kan vara taget då Lydia välsignas någon gång på sensommaren. Namnet Lydia kan ses som en påminnelse om den syster till Fritiof och Martin som avled som barn. Ett återkommande ämne är att Martin ofta har diarré. Han är vissa tider bättre, sedan återkommer problemen med magen.

Även Lydia har problem med magen och växer knappast. Annandag jul skriver Alba ett brev där hon nämner

Martin, som nu är pigg, men ingenting om Lydia. Allt tyder då på att hon avlidit någon gång

⁴⁵ I breven saknas exakta uppgifter om deras barn. En trolig förklaring är att den informationen givits i brev från Alba till hennes närmaste och att Fritiof därför förutsätter att CF och hans familj redan känner till händelsen.

⁴⁶ Se markering i blått på ”missionskartan” tidigare i kapitlet.

⁴⁷ Brev den 20 juni 1902. P.W. syftar på Paul Petter Waldenström, sedermera missionsföreståndare i Svenska Missionsförbundet.

under september – november. Brevet är ställt till Fritiofs halvbror Arvid Nyström som då och då är mottagare av breven från Kina.⁴⁸ Alba är då mycket orolig eftersom Fritiof inte kommit hem till jul som det var tänkt. Han har nämligen begivit sig till deras tidigare boplats Ninghsia-fu för att hämta de ägodelar som båda familjerna tvingats lämna kvar vid flykten undan boxarna. De har förvaltats under tiden och är i gott skick. Men han har också i avsikt att få ytterligare upplysningar om Martins öde. Han skulle tala allvar med mandarinerna och Alba är nu orolig för att Fritiof dragits in i en obehaglig situation. Det visar sig sedan att ett brev om försenad återresa har kommit bort vilket ju Fritiof är ovetande om. Från Pao-teo skickar han ett nytt brev som anländer dagen före hans hemkomst den 2 januari 1904. Man stod just då i begrepp att skicka iväg ett par män för att söka reda på honom.

Förutom att nu ha Martins familjs ägodelar om hand har Fritiof med sig nya uppgifter om flykten mot Urga. Det ska också gå att få ut ett slags statligt skadestånd. Mer om detta senare i kapitlet. Angående ägodelarna får Fritiof besked från Sverige att de kan behålla dem där. Dock skickar Alba hem Martins engelska bibel (bilden) och några andra böcker.

1904 – 1905

Fritiof för ofta ett kringflackande liv och nu blir han anlitad som tolk av evangelisten och missionsivraren Fredrik Fransson som dykt upp i Kina. Han har kommit redan före jul men under det nya årets första månader blir det en predikoturné på väg ner mot kusten. De har varit i en stor kyrka där 1000 personer var närvarande. Det är riktiga högtidsdagar. *"Gud vare lof! Med innerliga hälsningar från Fransson och mig"*, skriver Fritiof hem till sin far.⁴⁹ I hemmet i Ta-tong-fu finns Alba och sonen Martin. Vid flera tillfällen påpekas hur kry och glad han är, men i november skriver Fritiof om nya problem: *"Lille Martin är ej fullt bra i sin mage. Det måste vara något fel med matsmältningen... Nu kan han inte smälta maten. Han jämrar sig på morgnarna. Eljest livlig och duktig."*⁵⁰

I april 1905 genomförs ett länge planerat husköp i Ta-tong-fu. Fritiof och Alba behöver en bättre bostad och inte bara det. Huset ska rymma verksamheten de bedriver och bostäder åt tjänare. Det finns planer på både flickskola och gosskola. De behöver pengar till allt detta och de ber nu CF att skicka de pengar de båda har på bank i Sverige. *"Vi hafva beslutat att sätta in våra medel på Guds stora sparbank härute i Midtens rike."*⁵¹

I juli, den hetaste tiden, skriver Alba att *"jag, barnen och några kineser ... ska vara på landet en tid för att det är friskare än i staden"*⁵² De har nu fått ännu en dotter! Hon har först fått namnet Ingeborg Maria men de har nu ändrat åsikt. Hon ska heta Ester Josefina. *"Fritiof ville helst att hon skulle heta som hans syster"* skriver Alba. De har köpt getter för att försäkra sig

⁴⁸ Brev den 26 december 1903.

⁴⁹ Brevkort den 5 mars 1904.

⁵⁰ Brev den 20 november 1904.

⁵¹ Brev den 8 april 1905.

⁵² Brev den 24 juli 1905.

om mjölk för den lilla som "äter, växer och är en rar liten tös." samtidigt som "lilla Martin är en riktig liten solstråle i hemmet."

I oktober har Fritiof och Alba meddelat sin uppdragsgivare KIM att de är villiga att flytta till Ning-hsia-fu, den plats långt västerut där de verkade före Boxarupproret. Detta trots den stora arbetsinsats de gjort för den förnyade missionsstation de byggt upp i Ta-tong-fu. Stationen kommer att övertas av Helgelseförbundet som också etablerat sig i staden.

1906 i Ning-hsia-fu

Fritiof befinner sig i mars i Ping-lo, den plats där Martin och Anna en tid hade sitt hem. Han bor hos den gamle Uang som Martin döpte år 1900. De har bibelläsningssamlingar och allt är välsignat. "Ning-hsia-fu i morgon" skriver Fritiof. Alba och barnen är kvar i Ta-tong-fu men beräknas komma i början av juli. Fritiof skickar i maj evangelisten Vang dem till mötes. I juli skriver Fritiof ett brevkort till CF om att "De mina har, som jag förmodar I veten, till följd af lillans insjuknande blifvit uppehållna på vägen. Det var ju en missräkning det här men äfven det skall väl tjäna till det bästa..."⁵³

Händelseförloppet är oklart men bakom missräkningen ligger tydligt nog lilla Esters död under resan.

Fritiof ger sig nu iväg för att hämta de sina och den 2 oktober anländer de till Ning-hsia-fu och bosätter sig i det som tidigare var deras kapell.

Ännu en svensk missionärsfamilj finns på platsen. Men allt tyder på att inte heller lille Martin har överlevt resan. Vad som drabbat de två barnen får vi inte veta. "Wi äro, Gud vare lof, friska och vid godt mod. Hade i går flera uppmuntrande bref från, med oss deltagande, vänner för hvilket vi äro så tack-samma till Gud." skriver Fritiof hem till Sverige.⁵⁴ "Den lilla upptagna flickan är frisk. Barnflickan hälsar!" är de avslutande orden. När de kommer fram har de alltså förlorat sina egna barn och har "upptagit" ett fosterbarn!

I november skickas ännu ett brevkort: "Jag är nu fullt återställd från min sjukdom men har litet ont i ett öga hvarför jag inskränker mig till att äfven denna gång skriva ett brefkort. Alba är kry och vår lilla adopterade dotter frodas och växer. Hon har haft ont i ögonen men är nu befriad därifrån. Wi få härmed önska Eder alla ett godt nytt år."⁵⁵

I januari skickas följande rader till Arvid Nyström: "Tack för ditt kärkomna så intressanta bref. Tack för allt Edert deltagande medelst förbön. Det har uppehållit oss mycket. Wi tro att allt det som hendt varit af vår käre himmelske fader förutbestämt. Allt hvad han gör är godt

På baksidan av detta foto står skrivet:
Alba Nyströms lilla Ester

⁵³ Brevkort den 9 juli 1906. Fritiof förutsätter att annan information (från Alba?) redan nått dem.

⁵⁴ Brevkort den 8 oktober 1906. Även här måste vi förutsätta ett tidigare brev till Sverige.

⁵⁵ Brevkort den 10 november 1906.

och oss nyttigt. Vår lilla adopterade dotter är just bilden af hälsa och glädje, allas förtjusning, nu omkring ett år gammal.”⁵⁶

Vi får ingen information om flickans namn och efter detta brevkort nämns hon aldrig mer.

Martins familjs öde – oförenliga berättelser

Som nämnts tidigare upptar Martins flykt in i Mongoliet mycket av Fritiofs tankar. Redan i slutet av 1904 har han varit i Ning-hsia-fu för att få information och träffar där en belgare i den kinesiska statens tjänst som i oktober

1900 varit i Urga. Där hade en rysk värds-

husvärd vid namn Kozelff ”meddelat att en svensk vid namn Nyström den 16 oktober hade rest igenom Urga. ’Han hade betett sig som en svagsint under högljudd gråt hade sagt att han mistat sin hustru och sitt barn.’ Om detta skulle vara sant tyckes det att ryska konsuln skulle haft reda på det och meddelat svenska regeringen därom.”⁵⁷ Fritiof ifrågasätter sanningshalten i detta men skriver att han ändå meddelat konsuln i Shanghai.

Nu, två och ett halvt år senare, på plats i Ning-hsia-fu får han en helt annan berättelse. Fritiof har besökt staden varifrån flykten påbörjades och via en andrahandskälla fått berättat för sig att familjen hade tre ledsagare i början varav två vände (antagligen som en överenskommelse) medan den tredje inte ville lämna familjen. Denne har erkänt sig vara gärningsmannen! Fritiof skriver följande till CF: ”Han skulle ha dödat dem, brändt kärran och inkastat liken uti den brinnande kärran och sedan begrafvit benen på ort och ställe, hvilket detta vittne äfven sade sig ha reda på. ... Håller nu på att underhandla med den från Peking utsände ambassadören till Mongoliet (som bor här i staden) om att fortast möjligt få hit den brottslige. Utfordra intet straff, men vill gerna om möjligt få hem benen och få dem begrafna på vederbörligt sätt på kinesiska och mongoliska statens bekostnad. Hjälpt oss att bedja att så måtte ske.” Fritiof håller konsuln underrättad om de nya uppgifterna. Han lägger till att ”Alba och evangelisten med familj har gått till Ping-lo distrikt på en tid.”⁵⁸

Från början av 1906 har Fritiof övergått till att enbart skicka brevkort som ju nödvändigt leder till kortfattade meddelanden, nästan i telegramstil. De långa och trosvissa breven har upphört. Det kan ju bero på brist på brevpapper men tanken smyger sig på att Fritiofs hälsa har förändrats. Vi känner ju till att hans mentala hälsa kommer att svika honom och han är nu i motsvarande ålder som då hans mor drabbades och måste intas på hospitalet i Nyköping. Bidrar Fritiofs engagemang i broderns öde och förlusten av tre egna barn till att sjukdomen bryter ut? Alba vistas från och med nu på annan ort. De kommer inte att se varandra mer förrän i Sverige. Fritiof är ensam med sina tankar.

⁵⁶ Brevkort den 19 januari 1907.

⁵⁷ Brev den 26 januari 1904.

⁵⁸ Brevkort den 15 juli 1907.

Fritiof lämnar Ning-hsia-fu

När Fritiof nästa gång skriver brevkort till Sverige tyder allt på att han är på flykt från en farlig situation. Han reser nedför Gula Floden. *"Hvar får ej många fler än missionens ledare och min hustru veta."* Det något osammanhängande brevkortet avslöjar att berättelsen om Martins öde nått tidningarna (i Sverige?) och att Fritiof snart tänker skriva brev med utförligare förklaringar.⁵⁹ I december anländer Fritiof till Feng-chen varifrån han skriver:

*"Kommer det att i tidningarna synas något oroväckande rörande oss så fästen eder ej alltför mycket därför. Min rättegång angående att få hem efterlämningarna af bror med familj och få dem begrafna på regeringens bekostnad står ännu på samma punkt. Saken har därför blifvit anmäld till utrikesdepartementet i Stockholm. Wi må bedja mycket till Gud om att Han leder furstarnas hjärtan till att hjälpa mig att få ett för missionen välsignelsebringande slut på den här rättegången. Eder tillgifna Fritiof."*⁶⁰

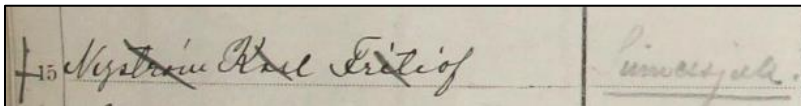
I januari 1908 kommer Fritiof till hamnstaden Shanghai där han finner sig väl och har fått glädjande underrättelser från Alba. *"Mr. Stevenson tror jag gör bäst uti att stanna något härnere för att vila. Mina nerver har nog på sednare tiden varit ganska mycket öfverspända."* Några veckor senare har perspektivet klarnat: *"Wi hafva blifvit erbjudna att få gå hem för vila och ombyte och bref har blifvit afsändt fr. Mr Stevenson till Alba uppmanande henne att komma ned."*⁶¹ Fritiof bestämmer inte längre över händelseförloppet.

Hemresa och död

Den 16 april 1908 skriver Fritiof det sista brevkortet från Shanghai: *"Idag är det på dagen 15 år sedan jag först landsteg här. Idag har det blifvit afgjort att jag om G.v. (Gud vill) kommer att lemna Shanghai för hemlandet den 1 Maj i sällskap med missionsfamiljen Rydén och fröken Börreson."* Övrig text är delvis svårtolkad och osammanhängande men han tycks skriva att Alba står inför vissa uppdrag inom missionen som kommer att försena hennes hemresa.

Fritiof och hans resällskap reser med båt till Vladivostok i Ryssland varifrån de ska åka via den Transsibiriska järnvägen till Sverige. De har haft *"en god sjöresa"* men inte utan dramatik eftersom en elektrisk kortslutning i lastrummet åstadkommer brand ombord. Brevkortet avslutas med dessa ord: *"Wi bo här på Grand Hotell. Jag, mr Stevenson, Rydéns och 4 missionssystrar. Komma möjligen att fortsätta resan idag men torde ock hafva att vänta tills onsdagen. Innerliga hälsningar. Eder tillgifne Fritiof."*

Detta är den sista skrivna hälsningen från Fritiof som finns tillgänglig.

I vilket tillstånd Fritiof är när han slutligen kommer hem till sin far och familjen i

Västerås känner vi inte till. I församlingsboken får dock prästen anledning att göra en blyertsanteckning: *"sinnesjuk"*. Fritiofs sista "hem" blir hospitalet i Västerås. Där tillbringar han sin sista tid i livet. Fritiof får dela sin brors öde med en för tidig död. Om den senaste versionen av hur det gick till under flykten mot Mongoliets huvudstad är riktig, vilket uppenbarligen

⁵⁹ Brevkort från Tsoyun (ej lokaliserat) den 28 oktober 1907.

⁶⁰ Brevkort den 13 december 1907.

⁶¹ Brevkort den 31 januari och den 28 februari 1908.

Fritiof trodde, ja då delar bröderna också ödet att dö en våldsam död. Den 1 december 1910 blir Fritiof ihjälslagen av en medpatient på hospitalet i Västerås. "Krosskada å huvudet" står det i dödsnoteringen.

Fritiof blir 40 år gammal och tillbringar ca 13 år av sitt liv som missionär i Kina. Hans gravsten på Östra kyrkogården står inte långt från hans fars familjegrav.

Albertina (Alba) Nyström

Alba kommer hem till Sverige senare under 1908 och finns här så länge Fritiof lever. Men Kina har blivit hennes "hemland". Det är där hennes vänner finns, både kineser och missionärskollegor. 1911 reser hon åter till Kina och av brev och kort att döma blir hennes boplats Feng-chen, en av nyckelstationerna i missionsarbetet. Missionärerna har börjat förse sig med egna kameror och ett stort antal foton från hennes fortsatta tillvaro i Kina finns i behåll. 1930, efter 19 år i Kina, återvänder Alba för ett sista besök i Sverige. Fotografiet här bredvid är från det tillfället. "Bed för mig och Kina" står det i den infällda texten.

Att vara i Guds tjänst är hennes enda önskan. Två år senare är hon åter i Kina. I Kinas jord blir hon också begravd. Den 14 november 1940 avlider hon vid 76 års ålder.

En egenhet på hennes gravsten är uppgiften att Alba är född den 29 februari 1864. Det kan tänkas att hon är född just på skottdagen det året. I födelsenoteringen gäller den 1 mars. Var det prästen som glömde skottdagen?

En märklig DNA-träff

Den här berättelsen handlar om händelser för mer än 100 år sedan och vi väntar ju oss knappast något nytt att lägga till. Men den moderna DNA-tekniken har ju blivit en ny och oanad tillgång i släktforskningen och när Lennart Nyström skickade in ett DNA-test 2014 fick han en märklig och förbryllande matchning mot en annan person.

Fritiof och Martin är halvbröder till Lennarts far, Sam Nyström. Till släkten skrev Lennart i juli 2014: *”Jag har fått en matchning från en dam i USA, kinesiska från Taiwan.”* Lennart ser det som ett mysterium men tankarna går till Martins och Annas dotter Ruth. Överlevde hon? Växte hon upp och bildade familj i Kina omedveten om sitt ursprung? Utvandrade hennes barn till Taiwan? En serie av frågor hopar sig.

DNA-träffen gäller en kvinna i Texas vid namn Pao-Chu och Lennarts son Claes Nyström har haft e-postkontakt med hennes make. Pao-Chu har dålig kunskap om sitt eget ursprung. Claes har också ställt frågan om matchningen till en svensk expert på området som har bekräftat att det definitivt finns ett släktband. Frågan är bara hur.

I boken som tidigare nämnts ”De Svenska Martyrerna i Kina år 1900” finns en textpassage skriven av en av de överlevande missionärerna som också flydde norrut. Han hade mött folk som kunde berätta om en tidigare grupp där en kineskvinna med ett litet barn var med och att de red på en mulåsna. Berättaren tolkar det som att Martin med familj finns med där. Kineskvinnan skulle kunna vara deras barnflicka. Men senare under flykten saknas de och han tolkar det som att de inte kunnat hålla samma takt som övriga i sällskapet.⁶² Om detta verkligen handlar om rätt familj skulle ett mycket fantasifyllt scenario kunna vara att Martin och Anna lämnat barnflickan med lilla Ruth, kanske hos någon nomadgrupp av mongoler, i avsikt att själva kunna hålla takten. En kineskvinna med ett litet barn var knappast ett mål för förföljarna och i en framtid kanske föräldrar och dotter skulle kunna förenas.

DNA-matchningen kanske kommer att förbli ett mysterium. Iakttagelserna i boken skiljer sig mycket från den berättelse om familjens öde som Fritiof uppenbarligen tog fasta på.

Slutkommentar

Denna ganska omfattande levnadsteckning om de två bröderna Fritiof och Martin Nyström har i första hand ett släktperspektiv. En missionshistorisk berättelse, byggd på samma källmaterial, skulle få ett helt annat, men också intressant innehåll. Det tillfaller någon annan att eventuellt ta sig an den uppgiften.

En kortversion av denna berättelse ingår som kapitel 48 i släktkrönikan Nyström - Kumlin.

mars 2022

Anders Fritzon

⁶² Sidan 179 i nämnda bok.